

ابوریحان و مهرورزی‌های پنهان

نگارش و پژوهش

نصرت‌الله علیمی

انتشارات سفیر اردهال

به همسر سرور پاکشان (علیمی) که با فرزانی و بردباری بسیار در نوشتن این کتاب پشتیبان من بود.

سرشناسه	علیمی، نصرت‌الله، ۱۳۱۴-
عنوان و نام پدیدآور	ابوریحان و مهرورزیهای پنهان/ نگارش و پژوهش نصرت‌اله علیمی.
مشخصات نشر	تهران: سفیراردهال، ۱۳۹۷.
مشخصات ظاهری	۱۹۳ص: مصور (رنگی).
شابک	۹۷۸-۶۰۰-۳۱۳-۶۲۵-۰
وضعیت فهرست‌نویسی	فبا
یادداشت	کتابنامه: ص[۱۹۱]-۱۹۳.
موضوع	داستان‌های فارسی - - قرن ۱۴
موضوع	Persian fiction--20th century
رده‌بندی کنگره	۸۳۵۴ PIR ۱۳۹۷ الف ۹ ل/
رده‌بندی دیویی	۸۴۳/۶۲
شماره کتابشناسی ملی	۵۱۶۱۰۰

انتشارات سفیر اردهال

ابوریحان و مهرورزی‌های پنهان

نصرت‌الله علیمی

شابک: ۰ - ۶۱ - ۳۱۳ - ۶۰۰ - ۹۷۸

صفحه‌آرایی، طراحی جلد واحد ماده‌ای نشر سفیر اردهال

لیتوگرافی، چاپ و صحافی: سفیر اردهال

قیمت: ۱۵۰۰۰۰ ریال

نوبت چاپ: اول ۱۳۹۷

شماره نشر: ۱-۶۵۷

شمارگان: ۲۲۰ نسخه

نشانی دفتر: تهران، خیابان مفتح، خیابان سمیه، روبه روی بانک ملی ایران، پلاک ۱۱۸، واحد ۴

کد پستی: ۷۴۷۱۵-۱۵۸۱۸

تلفن مرکز پخش: ۸۸۳۱۹۳۴۲-۸۸۳۱۳۸۹۸

www.safirardehal.ir

© حق چاپ: ۱۳۹۷ email: safirardehal@yahoo.com

همه حقوق محفوظ است. هرگونه نسخه‌برداری، اعم از زیراکس و بازنویسی، ذخیره کامپیوتری، اقتباس کلی و جزئی (به جز اقتباس جزئی در نقد و بررسی، و اقتباس در گیومه در مستندنویسی، و مانند آنها) بدون مجوز کتبی از ناشر ممنوع و از طریق مراجع قانونی قابل پیگیری است.

فهرست مطالب

۷		دیاچه
۹		۱
۱۷		۲
۲۴		۳
۳۸		۴
۶۰		۵
۶۴		۶
۸۱		۷
۹۳		۸
۱۰۱		۹
۱۱۶		۱۰
۱۲۶		۱۱
۱۳۱		۱۲
۱۳۳		۱۳
۱۳۵		۱۴
۱۴۳		۱۵
۱۴۴		۱۶
۱۴۷		۱۷
۱۴۸		نامه رادنوش به ریحانه

- بخش دوم نوآوریها و پیشگامیهای ابوریحان بیرونی..... ۱۵۵
- ۱: نوآوری در شناخت گردش زمین و رخدادهای شب و روز..... ۱۵۹
- پیشگامی ابوریحان بر کوپرنیک..... ۱۶۱
- ۲: نوآوری در روش علمی پژوهش: زمینه سازی برای نوزایی (رنسانس) در فرهنگ و تمدن بشر..... ۱۶۳
- پیشگامی ابوریحان در بنیانگذاری راههای نوین پژوهشهای علمی..... ۱۶۴
- ۳: نوآوری در تراگشت و شناخت تغییرات جهان؛ اصل گریش طبیعی..... ۱۶۶
- پیشگامی ابوریحان در نظریه انتخاب طبیعی..... ۱۶۷
- ۴: نوآوری در کشف علت دوران چشمه ها و رفتن آب به بالا؛ چاه آرتزین..... ۱۶۹
- پیشگامی ابوریحان در شناخت قانون آوندهای پیوسته و چاههای فورانی..... ۱۷۰
- ۵: نوآوری در کشف علت آبریز..... ۱۷۲
- پیشگامی ابوریحان بر کریستف کولب در کشف آمریکا..... ۱۷۳
- ۶: نوآوری در دیرین شناسی..... ۱۷۴
- پیشگامی ابوریحان در دیرین شناسی بر پیشگامان دوره ی نوزایی اروپا..... ۱۷۵
- ۷: نوآوری در هندسه و اندازه گیری سینوس یک درجه..... ۱۷۷
- پیشگامی ابوریحان بر ریاضیدانان دیگر در استخراج حیب یک درجه..... ۱۷۸
- ۸: زمان، حرکت و نسیت..... ۱۸۰
- پیشگامی ابوریحان در تحلیل متغیرهای زمان و ماده..... ۱۸۲
- ۹: ترازوی بیرونی و چگالی نسبی..... ۱۸۶
- ترازوی بیرونی و تأکید روی آزمایش و تجربه..... ۱۸۷
- ۱۰: ساخت کره ی جغرافیایی..... ۱۸۹
- ۱۱: داروشناسی و گیاه پزشکی..... ۱۹۰
- سرچشمه های این کتاب..... ۱۹۱

دیباچه

۱- این داستان از همه‌ی روزگار و اُفت و خیزهای زندگی و دستاوردهای علمی زنده‌یاد ابوریحان بیرونی برگرفته شده و مانند همه‌ی داستانهای دیگر عین واقعیت نیست اما کوشش کرده‌ام تا هم از محور اصلی زندگی استاد دور نباشد. آنچه در پایان کتاب زیر نام نوآوریها و دستگاریهای ابوریحان بیرونی نوشته شده برداشتهای دقیق‌تری از دستاوردهای علمی و برگرفته از نوشته‌ها و کتابها و نامه‌های آن استاد فرزانه است. آرزو مندم روزگار فرصت بداند که تا آنم این بخش از کتاب را به صورت جداگانه و در گستره‌ی بازتری به خوانندگان دانش پژوه پیشکش کنم.

۲- در نگارش این کتاب سه شیوه‌ی نگارش به کار برده‌ام. شیوه‌ی نخست برای توصیف فضاها و بیان رخداد‌های گوناگون در سراسر داستان است. این شیوه نزدیک به همین سبک و سیاق نوشته‌های روزانه‌ی کنونی است.

شیوه‌ی دوم برای بیان گفت‌وگوهای بین شخصیت‌های داستان در روزگاری است که ابوریحان بیرونی و کسانی است که در آن زمانه یعنی حدود ۱۰۰۰ سال پیش می‌زیسته‌اند. من برای نگارش این شیوه از نوشته‌های ابوریحان و ترجمه‌های کتابهای او و نوشته‌های تاریخ‌نویسانی مانند ابوالفضل بیهقی در کتاب تاریخ بیهقی و ابوعلی سینا در کتاب شفا سود برده‌ام. آشکار است که این شیوه‌ی نگارش نیز با

آن‌چه واقعا در آن روزگار می‌گذشته تفاوت بسیار دارد اما فایده‌اش این است که خواننده در ضمن خواندن به گفته‌ی ابوریحان از باغی به باغ دیگر می‌رود و حال و هوای تازه‌تری پیدا می‌کند.

شیوه سوم همان است که ابوریحان بیرونی در نسخه‌ی فارسی کتاب التفهیم لاوائل صناعۃ التنجیم برای آموزش ریاضی به کار برده و من آن را به صورت پرسش و پاسخهای ساده بین استاد و شاگرد یعنی ابوریحان و ریحانه در آورده‌ام.

۳ در نگارش شیوه اول کمتر و شیوه‌های دوم و سوم بیشتر از واژه‌های پارسی سره سود برده‌ام تا خواننده را به حال و هوای آن روزگار بکشانم اما برای آن‌که خواننده به آسانی در این فضا راه خود را گم نکند مترادف آن واژه‌ها را که در زبان فارسی کنونی به کار می‌رود آورده‌ام مانند همدوشانی و موازنه - همترازی و مسابقه - پرستایی و خدمت - رساندن و گسیل - سپارش‌نامه یا سپارش‌نامه و وصیت‌نامه یا وصیت‌نامه - پراکند و توزیع می‌کنند - مهمل - آوندهای پیوسته و ظروف مرتبطه. از این دست واژه‌ها باز هم در کتاب هست اما به همین چند نمونه بسنده می‌کنم.

۴- در سراسر کتاب هر جا که لازم بوده سرچشمه و منبع کتاب را در زیر نویس صفحه مورد اشاره قرار داده‌ام اما چون در پایان کتاب منابع و سرچشمه‌های آن را به صورت کامل معرفی کرده‌ام در زیر نویس صفحات نام سرچشمه و شماره صفحه‌ی مرجع را به اختصار ذکر کرده‌ام تا خواننده از فضای داستان بیرون نرود و اگر لازم می‌داند به پایان کتاب نگاه کند.

با سپاس از خوانندگانی که پس از خواندن کتاب قلم به دست می‌گیرند و کاستی‌های کتاب را به من گوشزد می‌کنند.